Merkwaardige middeleeuwse metaalvondsten en munten uit Meyel

Alfons Bruekers

Inleiding

In juni 1989 meldde dr. H. Cromvoets uit Meyel de vondst van archeologica in zijn woonplaats. Het ging hierbij om metaaldetectorvondsten die kort daarvoor waren gedaan door dhr. J. Gielen in een uitbreidingsplan, ter plaatse genaamd "De Heuvel", gemeente Meyel.(1)

Metalen objecten

De opvallendste vondst bestond uit delen van een gegoten bronzen object met een halve bolvorm en omgeslagen rand waarin zich drie verroeste ijzeren nieten of bouten bevinden.(2)
Het voorwerp is sterk vervormd en heeft kennelijk aan hoge temperaturen blootgestaan; daarop wijst ook de plaatselijke roetaanslag. Een stukje van het bolvormige deel is afgebroken en verloren gegaan.

De vorm doet nog het meest denken aan een *umbo* of schildknop, maar een aantal kenmerken pleiten tegen die zienswijze. Allereerst de geringe afmetingen (middellijn 13 cm), de aanwezigheid van talrijke doorboringen die aan een vergiet doen denken, en tenslotte het ontbreken van een aanzet voor een handgreep waarmee de schildknop oudtijds in de hand vastgehouden zou moeten zijn.

Vorm, patinering en bewaringstoestand deden een Romeinse ouderdom vermoeden. Het object werd ter reiniging en determinatie aangeboden aan dr. Haalebos van de Katholieke Universiteit Nijmegen, die bij nauwkeurige analyse tot de ontdekking kwamen dat de ijzeren "nieten" schroefdraad en de sterk gecorrodeerde resten van vierkante moeren omvatten. Deze constructieve elementen sluiten een Romeinse datering nagenoeg volledig uit.(3)

De enige andere zinvolle interpretatie die m.i. nog over blijft is dat we te maken hebben met de luchtstroomopening van een grote blaasbalg. Het bronzen voorwerp heeft dan op een van de twee blagbladen gemonteerd gezeten, met aan de binnenzijde een beweegbaar leertje als ventiel. De datering zou dan, mede vanwege de aanwezigheid van moeren en bouten, postmiddeleeuws moeten luiden.

In de nabijheid van de genoemde vondst trof dhr. Gielen een klein bronzen staafvormig object aan.(4) Het bezit sterk afgeronde uiteinden (lengte 55 mm, breedte 22 mm en grootste dikte 10 mm). Ook dit voorwerp is gegoten, en de biconcave doorsnede doet sterk denken aan het uiteinde van een (vroege) hielbijl uit de Bronstijd. Na de breuk heeft dan wel een bijslijpen en afronden van het breukvlak plaatsgehad.

Het curieuze karakter van dit vondstenensemble wordt zelfs nog versterkt door een derde voorwerp van dezelfde vindplaats, namelijk een koperen Byzantijnse munt. Het gaat hier om een gesleten maar verder goed geconserveerde *follis* van keizer Justinus II, geslagen te Antiochië in 571 of 572 na Chr. De diameter bedraagt ongeveer 30 mm en langs de rand bevindt zich een kleine doorboring; wellicht is de munt als hangertje gebruikt.(5)

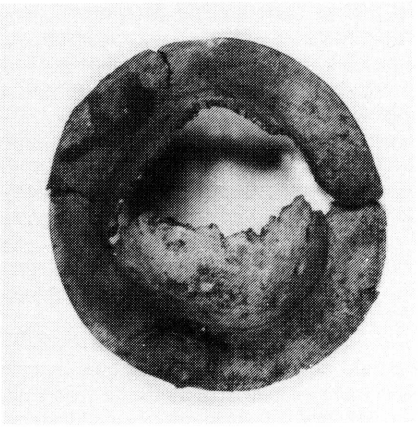

afb.1. De bronzen "umbo" uit Meyel, zeer waarschijnlijk te interpreteren als de instroomopening van een blaasbalg. Foto: M. Dorssers.

Proefopgraving

Naar aanleiding van deze merkwaardige detectorvondsten werd op 30 september en 4 oktober 1989 een kleine proefopgraving uitgevoerd op de door dhr. Gielen aangeduide vindplaats. Naast het graven van enkele kleine proefsleuven werden verscheidene grondboringen uitgevoerd. Doel van het onderzoek was om zicht te krijgen op de eventueel nog aanwezige stratigrafie en de archeologische context van de opgegraven voorwerpen. Het onderzoek werd uitgevoerd in samenwerking met een viertal leden van de Heemkundevereniging MEDELO te Meyel.(6)

Ter hoogte van de vindplaats was inmiddels een woning verrezen, maar door de gelukkige omstandigheid dat er nog geen betonvloeren waren gestort, kon de oorspronkelijke vondstlocatie moeiteloos worden blootgelegd. Al snel bleek dat zich onder de ca. 30 cm dikke bouwvoor een 10 cm dikke ophogingslaag bevindt. Deze laatste bestaat uit een zeer heterogene samenstelling van brokjes grof rivierzand, leem en bouwvoor en wekt door zijn "verse " opbouw de stellige indruk niet ouder te zijn dan enkele decennia. Wellicht kan deze ophogingslaag in verband worden gebracht met het ter plaatse bestaande toponiem *Leemkuilen* en ligt een relatie met leemwinning voor baksteenfabricage voor de hand. Het door dhr. Gielen gegraven gat waarin hij de *umbo* had gevonden, werd bij het archeologische onderzoek weer teruggevonden. Daarbij bleek dat dit voorwerp inderdaad uit de ophogingslaag afkomstig was.

Tijdens de opgraving werd nog een tweede munt gevonden, die een minstens even vreemde eend in de archeologische bijt vormt als de andere vondsten van hetzelfde terrein. Ook hierbij gaat het weer om een Byzantijnse munt, ditmaal een anonieme *follis* uit de jaren 1075-1080 na Chr. De diameter bedraagt ongeveer 25 mm, de voorzijde vertoont een Christusbuste en de keerzijde beeldt een kruis af. De munt is overgeslagen op een oudere follis en vertoont wederom een gaatje langs de rand.(7) Ook deze munt is afkomstig uit de ophogingslaag. Het volledig ontbreken van het karakteristieke grijszwarte patina dat zo kenmerkend is bij de koperen munten uit de Middenlimburgse zandgronden, doet ons bij deze munt vermoeden dat deze vondst zeker niet zolang in de Meyelse bodem heeft

Afb. 2. Doorsnedetekening van de "umbo" (grootste middellijn: 13 cm)

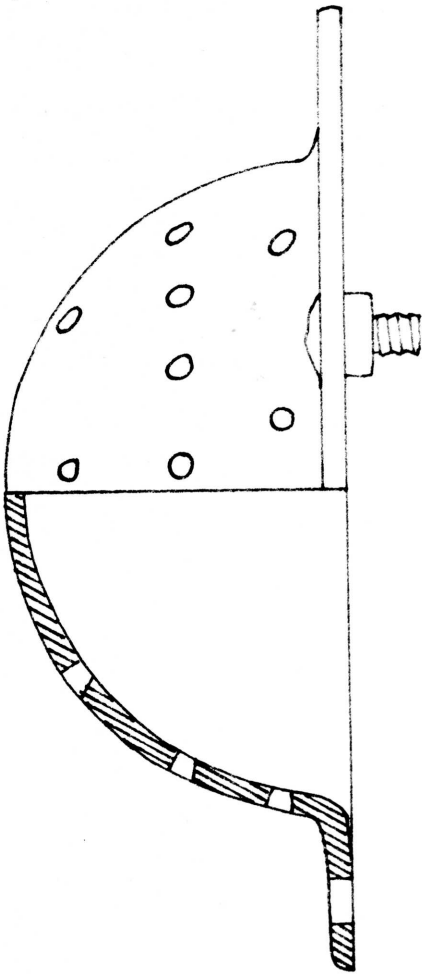

gezeten als door zijn ouderdom wordt gesuggereerd.

Nieuwe vondsten

Enige tijd na de proefopgraving deed dhr. Gielen nog enkele andere munt-vondsten in de omgeving van de vindplaats.(8) Ditmaal ging het om een tweetal laat-Romeinse munten die, in tegenstelling tot de vorige exemplaren, wel degelijk een grijszwart patina droegen:

1. Een koperen aes-III van keizer Valens, waarschijnlijk geslagen in Lyon tussen 364 en 378 na Chr. Keerzijde-type: Victoria naar l., vgl. RIC. 12.(9)

2. Een koperen aesIV, vermoedelijk van keizer Valentinianus II, uit de jaren tussen 388 en 395. Het keerzijde-type is niet goed meer te onderscheiden, maar ook in dit geval zou het kunnen gaan om een Victoria naar l. De muntplaats is niet meer te ontcijferen.(10)

Conclusie

De conclusie van de determinatie van de metaalvondsten en het aanvullende archeologische bodemonderzoek moet luiden dat (zij het wellicht met uitzondering van de twee laat-Romeinse muntjes) de metaalvondsten uit Meyel afkomstig zijn uit een waarschijnlijk subrecente bodemverstoring zonder enige archeologische context. Het voorkomen van Byzantijnse munten mag in de Middenlimburgse contreien tot de grote zeldzaamheden gerekend worden. En daarmee roept het Meyelse metaalvondstenensemble helaas meer vragen op dan het beantwoordt....

Noten

1. De vondsten bevinden zich in de collectie van dhr. J. Gielen te Meyel.
2. Vondstnr. ML-1.
3. Met dank aan dr. Haalebos, Katholieke Universiteit Nijmegen.
4. Vondstnr. ML-3.
5. Vondstnr. ML-4. De munt is door de vinder gereinigd met azijn en vilt.
6. Het onderzoek werd uitgevoerd door H. Cromvoets, L. Weekers, J. Pouls, J. Gielen (MEDELO), Chr. Thanos en A. Bruekers.
7. Vondstnr. ML-2.
8. De determinatie van de muntvondsten uit Meyel vond plaats door dr. J.P.A. van der Vin van het Koninklijke Penningkabinet te Leiden (briefnr. 1083 d.d. 9 november 1989, en briefnr. 134 d.d. 9 februari 1990).
9. Vondstnr. ML-6.
10. Vondstnr. ML-7.